

УДК 378.027.7

Левицька Наталія Валентинівна

викладач кафедри практики іноземної мови та методики викладання
Хмельницький національний університет, м.Хмельницький, Україна

НЕГАТИВНІ ТА ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У НІМЕЧЧИНІ

В статті обґрунтовано актуальність аналізу негативних та позитивних аспектів впровадження цілей Болонського процесу у системі професійної підготовки перекладачів в Німеччині, визначено основні проблеми реалізації принципів Болонського процесу у системі професійної підготовки перекладачів у Німеччині та висвітлено думки провідних німецьких вчених щодо даної проблеми. Особлива увага приділена пропозиціям німецьких науковців щодо подолання проблемних аспектів переходу системи професійної підготовки перекладачів на Болонську систему.

Ключові слова: професійна підготовка перекладачів, Болонський процес, реформування, перекладацькі освітні програми, інтеграція, ступенева освіта.

Вступ. Інтеграція України в єдиний Європейський освітній простір є на сьогодні основним напрямом діяльності вищої освіти нашої країни. Ефективність заходів щодо реформування підготовки перекладачів в університетах України багато в чому залежить від урахування позитивних аспектів зарубіжного досвіду у цій сфері професійної освіти, зокрема досвіду Німеччини, що посідає чільне місце серед провідних країн з високим рівнем підготовки кваліфікованих фахівців перекладацької галузі. Німеччина досить обережно реформує власну систему вищої освіти в умовах Болонського процесу, прагнучи зберегти свої національні освітні традиції і тому аналіз проблем запровадження реформ у системі вищої освіти Німеччини, зокрема у системі професійної підготовки перекладачів дозволить уникнути повторення подібних помилок в Україні та надасть можливість розкрити нові підходи до вирішення низки проблем у цій царині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти реформування вищої освіти у ФРН є актуальними для німецьких дослідників і знайшли свій відбиток у низці наукових праць Г.Браун, П.Векса, Ю.Колера, К.Каззара, О.Маасена, Ф.Мультруса, М.Рамма, В.Хеннінга, К.Хюфнера, Г.Шіндлера. *Окремі аспекти реформування професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах Німеччини знайшли висвітлення у працях Г.Залевські, Ф.Г.Кьонігса, К.Норд, К.Д.Шмітца та ін.*

Метою статті є аналіз проблеми реформування професійної підготовки перекладачів в університетах Німеччини у контексті Болонського процесу. Згідно з метою статті визначено 3 завдання дослідження: охарактеризувати проблемні аспекти впровадження принципів Болонського процесу в системі професійної перекладацької підготовки в Німеччині; висвітлити позитивні наслідки впровадження цілей Болонського процесу в системі професійної підготовки перекладачів; визначити основні пропозиції німецьких вчених щодо організації нових перекладацьких бакалаврських та магістерських програм, які сприятимуть підвищенню якості підготовки майбутніх перекладачів у ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу. 25 травня 1998 року міністри освіти Франції, Німеччини, Великобританії та Італії підписали Сорбонську декларацію, яка стала першим кроком до створення спільних для цих країн концептуальних засад вищої освіти. Метою декларації було підвищення мобільності студентів і досягнення єдності у спеціальностях та освітніх програмах у вищих навчальних закладах. Уже через рік, 19 червня 1999 року в м. Болонья до цього проекту приєдналися 25 європейських країн, підписавши спільну декларацію про «Європейський простір вищої освіти», яка стала відправним

© Левицька Н.В.

пунктом Болонського процесу. Цим актом країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти й домовились про створення єдиного європейського освітнього і наукового простору до 2010 року та поліпшення працевлаштування завдяки забезпеченню мобільності громадян на європейському ринку праці, а головне – підвищення конкурентоспроможності європейської вищої школи.

Однією з нагальних і найбільш чутливих проблем, яку необхідно було вирішити Німеччині в межах освітньої реформи, це несумісність традиційних німецьких освітніх ступенів з тими, що були погоджені у контексті Болонського процесу. У зв'язку з впровадженням Болонського процесу федеральний уряд Німеччини вирішив впровадити до 2010 року ступеневу систему вищої освіти за англосаксонським зразком на всій території країни, за якою студенти протягом 3-4-річної фахово-орієнтованої програми підготовки здобувають ступінь бакалавра. Для випускників, які поглиблено вивчають предмети гуманітарного циклу, було запроваджено ступінь бакалавра гуманітарних наук (Bachelor of Arts (B.A.)). Усі бакалаври мають право продовжити навчання за 1,5-2-річною магістерською програмою та здобути академічний ступінь – «магістр гуманітарних наук» (Master of Arts (M.A.)). Студенти, які здобули ступінь магістра в університеті чи в іншому ВНЗ, можуть продовжити своє навчання в аспірантурі. Особливо обдаровані студенти після отримання ступеня бакалавра та проходження відповідного тестування також можуть бути допущені до навчання в аспірантурі [6].

З 1999/2000 навчального року в Німеччині розпочалося поступове запровадження нових освітніх перекладацьких програм у контексті Болонського процесу. Введення нової ступеневої системи освіти супроводжувалися дискусіями в освітянських та наукових колах.

Німецький науковець Д. Кренцель-Бем висловив занепокоєння з приводу того, що запровадження нових академічних ступенів призводить до підвищеного темпу навчання і як наслідок – зниження якості навчання. Науковець стверджує, що постійні переважаності, висока інтенсивність навчання, тиск конкуренції та страх перед майбутнім призводять до виснаження студентів [1, с.59]. П.Шмідт вважає, що практичне спрямування професійної підготовки перекладачів конфронтує з німецькою класичною університетською науково-дослідною традицією поєднання навчання з науковими дослідженнями і це може призвести до знищення вагомого елементу ідентифікації німецьких університетів [5, с.135]. К.Норд висловлює стурбованість щодо можливості нівелювання усіх зусиль академічної спільноти за останні роки, які були прикладені для доведення представникам практики необхідності університетської, ака-

демічно-наукової підготовки перекладача [3, с.23].

Запровадження спільних загальноєвропейських кваліфікаційних рамок та дотримання загальних стандартів якості підготовки сприйнялись науковцями однозначно позитивно. М. Фостнер вбачає позитивні наслідки реалізації цієї цілі Болонського процесу у тому, що керівництво університетів враховує вимоги ринку перекладацьких послуг дотримуючись принципу «Employability» при визначенні цілей освітніх програм, компетенцій, якими повинен володіти випускник [2, с.5-39]. Ф.Майер наголошує на необхідності покращення мобільності студентів та викладачів в межах реалізації Болонського процесу. На його думку реалізації цієї цілі та розвитку мовленнєвої та міжкультурної компетенції майбутніх перекладачів сприяє навчальний семестр за кордоном (Auslandssemester) в межах перекладацьких освітніх програм. [6].

Аналіз наукових праць німецьких вчених дозволив нам визначити 10 пропозицій щодо організації нових перекладацьких бакалаврських та магістерських програм, які сприятимуть мобільності студентів та викладачів та узгодженості освітніх програм.

1. Тривалість бакалаврської освітньої програми – 6 семестрів, магістерської – 4. Магістерська програма, тривалістю 2 семестри не включатиме усіх необхідних для професійної підготовки висококваліфікованого перекладача навчальних компонентів, тому що лише на написання магістерської роботи повинен відводитися 1 семестр. Крім того, бакалаврська програма з тривалістю навчання 8 семестрів буде ідентичною колишнім дипломним програмам, що суперечить цілям Болонського процесу.

2. Поділ магістерських програм на вузькоспеціалізовані та науково-дослідні. Цей поділ дозволить підготувати науковий потенціал в галузі перекладознавства та забезпечити ринок праці висококваліфікованими спеціалізованими перекладачами.

3. Зміна найменувань бакалаврських та магістерських освітніх програм. Для запобігання плутанини при прийомі на роботу назви магістерських освітніх програм повинні відрізнятися від бакалаврських і вказувати на вузьку перекладацьку спеціалізацію чи на науково-дослідне спрямування.

4. Спеціалізація бакалаврських освітніх програм у сфері міжкультурної комунікації. Зважаючи на те, що більшість випускників перекладацьких інститутів працюють не в сфері перекладу, а в сфері багатомовної чи міжкультурної комунікації, навчальний зміст освітніх бакалаврських програм потребує перегляду та доповнення необхідними для перекладацької діяльності у цій сфері навчальними дисциплінами (проектний менеджмент, створення технічних текстів);

5. Подібність концептуальних, організаційних та змістових засад бакалаврських освітніх програм. Для забезпечення мобільності студентів повинна бути досягнута узгодженість у навчальних планах існуючих бакалаврських програм (напр. однакова кількість іноземних мов, наявність навчального семестру за кордоном) за прикладом колишніх дипломних програм;

6. Розширення вибору спеціалізованих магістерських програм. У той час, як бакалаврські програми повинні бути концептуально подібними, магістерські програми мусять бути вузькоспеціалізованими, тобто готувати перекладачів для різних вузьких галузей перекладацької діяльності. При розробці нових магістерських програм доцільно враховувати спеціалізацію та освітні традиції самого університету, його квоти на навчання студентів, що сприятиме формуванню певного профілю магістерського сектору окремих університетів. Студенти, які бажають продовжити навчання після отримання ступеня бакалавра, обирають магістерську програму,

орієнтуючись на спеціалізацію самого університету.

7. Створення послідовних ступеневих програм бакалавр-магістр. Крім того, що бакалаврська освітня програма повинна передбачати підготовку перекладача до професійної перекладацької діяльності, вона є також головною передумовою зарахування на магістерську програму. Крім ступеню бакалавра в сфері перекладу до умов зарахування доцільно додати відповідний вступний іспит.

8. Створення бакалаврських та магістерських програм у межах одного вищого навчального закладу. У контексті німецького розподілу вищих навчальних закладів на класичні університети та вищі професійні школи в освітянських колах лунають пропозиції щодо створення бакалаврських програм лише в професійних вищих школах, а магістерські мусять бути прерогативою лише університетів. Таке однобічне спрямування університетів та вищих професійних шкіл призведе до негативних наслідків: університети втрачать свою власну популярність студентів та будуть змушені при розробці освітніх програм враховувати гетерогенність груп, до складу яких входитимуть студенти з різних професійних шкіл різних федеральних земель; висока якість бакалаврської перекладацької освіти не буде забезпечена через брак висококваліфікованих викладачів, науковців, які працюватимуть в магістерському секторі.

9. Ліквідація освітніх перекладацьких програм у сфері професійної освіти. Перекладацькі освітні програми на здобуття ступеня перекладача в професійних академіях, промислових та торгових палатах, державних коледжах необхідно заборонити, тому що вони не можуть бути належно акредитованими, оскільки ці освітні заклади не належать до галузі вищої освіти та не мають необхідних ресурсів для забезпечення підготовки висококваліфікованих перекладачів.

10. Розробка магістерських програм заочної та скороченої форми навчання. Як відомо, більша частка випускників бакалаврських перекладацьких програм після завершення навчання розпочинають свою професійну діяльність і лише через декілька років вирішують вступити до магістратури. З огляду на те, що більшість із них бажають зберегти своє робоче місце, доцільною є розробка програм заочної форми навчання та програм скороченого дня в магістратурі.

Незважаючи на критичні висловлювання щодо окремих положень Болонської угоди, цей процес був сприйнятий науковою спільнотою як можливість оновлення системи професійної підготовки перекладачів. Сьогодні бакалаврські освітні програми спрямовані на підготовку перекладачів широкого профілю, у той час як магістерські програми можуть бути вузькоспеціалізованими або ж науково-дослідними. Магістерські програми готують висококваліфікованих фахівців у сфері спеціалізованого перекладу та створюють фундамент для наукових перекладознавчих досліджень.

Згідно з положенням про навчання (Studienordnung) підготовка у перекладацьких інститутах та на факультетах німецьких університетів спрямована, передусім, на розвиток у студентів здатності «виконувати перекладацьку діяльність, опираючись на отриманні науково-теоретичні знання» [7]. Отже, випускник перекладацького факультету повинен володіти відповідною мовною та перекладацько-науковою кваліфікацією, бути здатним до перекладацької діяльності, яка відповідає найвищим вимогам якості перекладу, і виконувати всі умови для того, щоб стати найвищою ланкою в сфері мовного посередництва. Мовна та перекладацько-наукова кваліфікація охоплює практично-орієнтовану та теоретично-наукову складову. Вона складається з практично-мовних умінь, загальних знань про мову, про особливості та структуру обраної пари мов (синтаксис,

семантику, лексикологію, ідіоматику, стилістику, термінологію), знань методологічних та теоретичних основ перекладу. Крім того, кваліфікація перекладача передбачає знання з лінгвокраїнознавства та професійно-спрямованого фаху (Sachfach). При цьому супровідне вивчення професійно-спрямованого фаху має на меті навчання перекладу понять та термінів з інших професійних сфер, полегшення процесу адаптації випускника до професійної діяльності.

Висновки. Незважаючи на критичні зауваження німецьких вчених щодо окремих положень Болонського процесу, загалом цей процес реформування перекла-

дацької освіти сприймається як можливість модернізації системи професійної підготовки перекладачів. Німецькі дослідники одностайні в тому, що існує потреба у забезпеченні узгодженості змісту освітніх перекладацьких програм; спеціалізації підготовки перекладачів з урахуванням динаміки ринку перекладацьких послуг, потреб, індивідуальних можливостей студентів; упровадженні новітніх форм і технологій організації навчання перекладачів.

Подальшими доцільними напрямками дослідження є детальне вивчення особливостей реформування професійної підготовки перекладачів в Україні.

Список використаної літератури

1. Krenzler-Behm D. Authentische Aufträge in der Übersetzerbildung. Ein Leitfaden für die Translationsdidaktik. / Dinah Krenzler-Behm. // Arbeiten zur Theorie und Praxis des Übersetzens und Dolmetschens. – 2013. – №58. – С.480
2. Forstner M. Zur Diskussion über die Einführung von Bachelor-/Master-Abschlüssen in den Translationsstudiengängen im allgemeinen und in Deutschland im besonderen. / Martin Forstner. // Van de Velde. – 2001. – С.5-39.
3. Nord C. Training für den Ernstfall. Warum und wie sich die Vorbereitung auf den Dolmetscheinsatz lohnt / Christiane Nord. // Mitteilungen für Dolmetscher und Übersetzer/ Hrsg. BDU. – 2000. – С.123
4. Schmitz K. 10 Thesen zur Bachelor und Master-Ausbildung im Bereich Translation / Klaus-Dirk 4. Schmitz. // Lebende Sprachen. – 2010. – №1. – С.1-5
5. Schmitt P. Handbuch Translation / Handbuch Translation / P.Schmitt, M.Snell-Hornby, H.Hönig. – Tübingen: Stauffenburg, 2006. – 448 с.
6. Mayer F. Konzeptionelle Ausgestaltung der Ausbildung der Dolmetschern und Übersetzern [Електронний ресурс] / Felix Mayer. – 2013. – Режим доступу: http://www.transforum.de/download/Mayer_BA-MA_in_Europa.pdf. – Загол. з екрану. – Мова нім.
7. Stoll K.-H. Der Bologna-Prozess im Bereich Übersetzen und Dolmetschen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fachportal-paedagogik.de/.../fis_set.ht. – Загол. з екрану. – Мова нім.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2017 р.
Рецензент: канд. пед. наук, доц. Орловська О.В.

Левицкая Наталья

преподаватель кафедры практики иностранных языков и методики преподавания
Хмельницкий национальный университет, г.Хмельницкий, Украина

НЕГАТИВНЕ І ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕВОДЧИКІВ В ГЕРМАНІЇ

В статті обґрунтована актуальність аналізу негативних і позитивних аспектів впровадження цілей Болонського процесу в системі професійної підготовки перекладачів в Німеччині, визначені основні проблеми реалізації принципів Болонського процесу в системі професійної підготовки перекладачів в Німеччині і наведено думки провідних німецьких учених по даній проблемі. Особливу увагу приділено пропозиціям німецьких учених по подоланню проблемних аспектів переходу системи професійної підготовки перекладачів на Болонську систему.

Ключові слова: професійна підготовка перекладачів, Болонський процес, реформування перекладацьких освітніх програм, інтеграція, ступенчасте навчання.

Levytska Nataliia

Lecturer of the Department of Foreign Language Practice and Teaching Methods
Khmelnitsky National University, Khmelnytsky, Ukraine

NEGATIVE AND POSITIVE ASPECTS OF THE BOLOGNA PROCESS PRINCIPLES REALIZATION IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF TRANSLATORS IN GERMANY

The article deals with the analysis of the relevance of negative and positive aspects of implementing the objectives of the Bologna process in the system of higher education in Germany, and particularly in the system of vocational training of translators. Ways to tackle the problem have been analyzed and the concepts of new translation curricula have been characterized. The author has carried out an in-depth analysis of related literature, which substantiates the necessity of focusing on the research findings of prominent German scholars in order to implement their progressive experience and innovative concepts into the Ukrainian system of education. The article illustrates the basic problems of implementing the principles of the Bologna process in the system of translators' training in Germany and highlights the views of leading German scientists on this issue. A particular attention is given to the ideas of German scientists which are worth introducing and developing in the educational sphere not only in Germany but also in Ukraine.

Key words: translators' professional training, Bologna process, reforms, translation educational programs, integration, level education.